

**Att vinna valet och
förändra samhället
därefter**

- SSU:s valstudiecirkel

I SSU:S VALSTUDIECIRKEL BEHANDLAS POLITISKA FRÅGOR SOM KOMMER ATT BLI VIKTIGA I VALRÖRELSEN. Syftet är att fördjupa kunskapen kring dessa frågor och sätta snabba debattargument i ett större sammanhang. Genom att förstå hur sakpolitiska frågor hänger ihop och påverkar varandra blir man tryggare i sin argumentation och i sin förståelse av samhället och politiken. De stora valfrågorna kring jobb och välfärd handlar i grunden om långsiktiga visioner om hur våra gemensamma resurser ska fördelas och hur vi vill att samhället ska organiseras. Det har varit viktigt för oss som har skrivit den här studiecirkeln att de ekonomiska teorier som idag genomsyrar samhället och som upplevs som sanningar inte står oemotsagda. I den här studiecirkeln vill vi slå hål på de nyliberala myterna och syna den borgerliga retoriken, men också skapa underlag för diskussioner om socialdemokratiska värden och visioner. Vi har kort sagt ett val att vinna, men också ett samhälle att förändra.

Studiecirkeln tar sin utgångspunkt i ett antal frågeställningar som vi ofta möter på skolor eller ute i valarbetet. Det är således frågor som vi måste kunna besvara på ett trovärdigt sätt för att vinna röster i valrörelsen. Dessa frågeställningar har för tydlighetens skull grupperats inom följande politiska områden: arbete, bostad, jämställdhet, utbildning, skatt och välfärd och miljö. Vår ambition har inte varit att svaren på frågeställningarna ska vara heltäckande, utan snarare ge inspiration till vidareläsning. För att göra det enkelt att fördjupa sig är alla hänvisningar som finns digitalt länkade direkt till respektive hemsidor eller rapporter. I slutet av varje område finns det även tips för vidareläsning samt diskussionsfrågor. Ett tips är att läsa

studiehandledningen innan ni påbörjar studiecirkeln. I studiehandledningen finns det svar på vad det innebär att studera i cirkelform, hur man lägger upp en studiecirkel och vilken roll cirkelledaren har.

Text: Sanna Vent

Redigering: Somar Al Naher

Illustrationer (Creative Commons-licens inom parentes):

Framsidan: flickr.com/people/snugglepup (BY/NC)

Arbete: flickr.com/photos/loislee (BY/ND)

Bostad: flickr.com/photos/pupilasgustativas (BY/NC/SA)

Jämställdhet: flickr.com/photos/lrsone (BY/NC/ND)

Utbildning: flickr.com/photos/jeanpoole (BY/NC/SA)

Skatt och välfärd: flickr.com/photos/m-c (BY/NC/ND)

Miljö: flickr.com/photos/rajkamalaich (BY/NC)

Studiehandledning

I studiehandledningen hittar du svar på vad det innebär att studera i cirkelform, hur man lägger upp en studiecirkel och vilken roll cirkelledaren har.

Vad är en studiecirkel?

Studiecirkeln kännetecknas av att en mindre grupp människor träffas regelbundet och studerar tillsammans. Studiecirkeln bygger på samtalet mellan deltagarna där man utifrån olika perspektiv, erfarenheter och upplevelser skapar diskussioner. I studiecirkeln får du inga betyg. Varje studiecirkel är unik och ni bestämmer gemensamt vad som ska studeras, i vilken takt studierna ska bedrivas och när ni ska träffas.

En studiecirkel ska präglas av ett demokratiskt arbetssätt. Detta innebär bland annat att alla som deltar i studiecirkeln ska vara aktiva både i planeringen och i själva cirkelarbetet. Att alla deltagare känner sig hörda, sedda och respekterade är avgörande för att arbetet i studiecirkeln ska bli lyckat.

För att få studiestöd från SSU-förbundet och ABF ska man följa ”treregeln”. Det innebär att man träffas minst tre gånger, varje träff är tre studietimmar (3 x 45 minuter) och cirkeln består av minst tre personer. En bra gruppstorlek är dock mellan sju och tolv personer. För mer information kan du kontakta ditt lokala [ABF-kontor](#).

Hur lägger man upp en studiecirkel?

Låt gärna någon eller några av deltagarna kort återberätta vad de har läst och vilka intryck de fått i början av varje träff. Det bästa är om alla har läst innan träffen. Men tänk på att inte göra läsningen övermäktig. Kom överens om hur mycket ni ska läsa till varje gång. Sikta lågt till att börja med. Det viktigaste momentet är diskussion. Gå en runda där var och en får väcka en fråga som känns viktig att diskutera. Utgå från de föreslagna diskussionsfrågorna eller formulera egna. Skriv ner eller markera de frågor som väljs, och ta sedan upp dem en efter en. Det är alltid bra om cirkelledaren kort sammanfattar vad ni pratat om och kommit fram till (även om alla diskussioner inte leder till en slutsats).

En variant på detta är att diskutera frågorna i grupper om två eller tre, och sedan rapportera i storgrupp. I den här studiecirkeln finns förslag till diskussionsfrågor, men låt er inte begränsas av dessa. De är bara en guide som ska stödja, inte begränsa cirkelns arbete och frihet. Det är också möjligt att bjuda in en expert, journalist eller politiker som kan ämnet, och som kan svara på deltagarnas frågor. Eller varför inte se en film och samtala utifrån den?

Vad gör en cirkelledare?

Som cirkelledare fungerar du som mötesunderlättare och guide. Du är den som för gruppens arbete framåt, förbereder träffarna och ser till att diskussionsklimatet blir så bra som möjligt. Du är samtidigt en i gruppen, ingen lärare som måste sitta inne med alla ämneskunskaper. Du får gärna

vara en inspiratör och dela med dig av dina kunskaper, men fastna inte i föreläsarrollen.

Tips för bra diskussioner

Som cirkelledare kan du bidra till att alla blir delaktiga, att ingen tar över, att dialogen blir konstruktiv. Här är några tips som kan vara till hjälp:

- Gå en runda. Då får alla chansen att säga något och alla får ungefär lika stort utrymme.
- Använd en talarboll/pinne som ger rätt att prata. Den som talat färdigt kastar vidare.
- Dela in i mindre grupper om två eller tre, med återkoppling i storgrupp. Det gör att alla vågar delta.
- Ställ riktade frågor av typen ”Anna – vad tycker du?” Vissa måste tilldelas ordet för att säga något.
- Ställ en följdfråga för att locka fram mer ur en deltagare som svarat kort.
- Agera ”jokern i leken”. För in tankar och idéer som inte annars finns i gruppen.
- Försök styra in diskussionen på ämnet om det svävat iväg. Ställ en uppföljningsfråga.
- För stödanteckningar så att du kan sammanfatta diskussionen kring varje fråga.

Upplägg för första träffen

- Hälsa välkommen, presentera dig själv och gå en snabb runda där alla får säga sitt namn.
- Säg något om temat för studiecirkeln och gå igenom upplägget för den här träffen.
- Berätta vad en studiecirkel är, att det är viktigt att alla deltar i diskussionerna och att det handlar om att skaffa ny kunskap tillsammans. Berätta om din roll som cirkelledare.
- Låt deltagarna komma med förslag på hur cirkeln kan bli konstruktiv och deltagande. Kom överens om hur ni ska bemöta varandra och arbeta tillsammans.
- Låt deltagarna intervjua varandra två och två (i ca fem minuter var) och sedan presentera varandra för resten av gruppen. Några saker att ta reda på i intervjuerna är namn, bostadsort, sysselsättning och fritidsintresse och sist men inte minst vilka förväntningar man har på studiecirkeln och vilka frågor man tycker ska diskuteras. Anteckna så att du kan återkomma till detta under cirkelns gång.
- Presentera studiecirkeln så att alla får en överblick. Diskutera upplägget för resten av cirkeln. Kom överens om vad ni ska läsa och hur mycket ni ska läsa inför varje träff.
- Gör en värderingsövning för att få igång tankeprocessen kring ämnet.

- Ta upp de delar av boken ni läst till första träffen, om ni nu läst något. Diskutera utifrån diskussionsfrågorna eller utifrån deltagarnas egna funderingar.
- Bestäm vad ni ska göra tills nästa gång. Kan någon eller några sammanfatta det ni läst i början av nästa träff? Kan ni göra några uppgifter hemma? Glöm inte att ta upp praktiska saker som kaffe och eventuellt fikabröd.

Arbete

Varför riktar Socialdemokraterna kritik mot den borgerliga regeringen för den höga arbetslösheten när allt beror på en global finanskris?

Sverige har näst högst ungdomsarbetslöshet i Europa. Prognoser säger att var tredje ungdom kommer att vara arbetslös 2010. Den borgerliga regeringen säger att krisen är global och att deras politik inte har påverkat utvecklingen. Men Sverige halkar efter andra jämförbara länder. Det finns tre viktiga exempel på att de höga arbetslöshetssiffrorna är en direkt effekt av högerpolitik.

1. Omfördelning från fattig till rik

Den borgerliga regeringens syn på ekonomi bygger på ett antal nyliberala teorier. Enligt dessa tjänar samhället på att ett fåtal personer har stora tillgångar och att företag gör stora vinster eftersom man menar att dessa pengar återinvesteras i företagen och leder till fler arbetstillfällen. Vidare menar man att låga löner är en nödvändighet för att skapa fler arbetstillfällen. Detta resonemang bygger på antagandet att låga löner automatiskt leder till sänkta priser, och därmed till ökad efterfrågan. Exempel: om lönerna i hotellbranschen sjunker, kan hotellen sänka priserna och fler har råd att bo på hotell. Denna teori framställs ofta som en sanning, men det finns lika många teorier som pekar i motsatt riktning.

Förutsättningen för att sänkta löner i hotellbranscher ska leda till att fler har råd att bo på hotell är att alla andra branscher behåller samma lönenivå. Om lönerna sänks i alla branscher så har inte människor mer pengar över till att bo på hotell än vad de hade innan. På samma sätt menar vi att när det inte finns en efterfråga på en viss vara kommer företagen inte att investera och öka produktionen av den varan. Om människor t ex köper färre skor, skulle det vara korkat om en skofabrik satsade sin vinst från tidigare år på att producera fler skor. Istället är det rimligt att anta att sänkta löner leder till ökad vinst och att ett fåtal blir ännu rikare i förhållande till flertalet. Reallönesänkningarna i början på 1990-talet ledde exempelvis till en kraftig ökning av arbetslösheten, eftersom efterfrågan minskade (Ehrenberg/Ljunggren).

Ökad produktion och fler arbetstillfällen får man först när efterfrågan är stark (när människor har råd att köpa många par skor). En stark efterfrågan når man således genom en jämn fördelning av pengar i samhället. Exempel: Om en person med små tillgångar, t ex en student, får hundra kronor mer i månaden kommer dessa att spenderas på varor eller tjänster, man köper t ex bättre mat eller har råd att gå till frisören. Om en rik person får hundra kronor mer i månaden leder det inte i samma utsträckning till ökad konsumtion utan till ökat sparande, personen kommer troligen inte att konsumera fler varor och tjänster än vad han eller hon redan gör. I en lågkonjunktur vill man förhindra att människor sparar, det är t ex därför som riksbanken sänker räntan och därmed priset på sparande. Vi vill ha så mycket pengar som möjligt ute i ekonomin, för att människor ska köpa fler

skor så att skofabriken måste producera mer och slipper säga upp personal eller till och med kan anställa fler.

Högerregeringens orättvisa politik med skattelättnader för de högavlönade medför att pengar försvinner in på privata bankkonton eller ut i den spekulativa ekonomin. Höga vinster och stora enskilda tillgångar leder till att kapitalet placeras i olika former av spekulation, t ex i aktier. Dessa pengar används alltså inte alls i tillväxtfrämjande åtgärder, det vill säga i handeln av varor och tjänster. I jämförelse med att spekulera med sina pengar lönar det sig dåligt att investera i bra saker som företag, utbildning eller infrastruktur. Detta är en av anledningarna till Socialdemokraternas hårda kritik av regeringens politik. Socialdemokratisk politik med progressiva skatter (dvs. högre skatt för den som tjänar mer) och målet om mer jämlika löner är alltså inte bara mer rättvis utan innebär också en vinst för samhällsekonomin. Jämlika löner leder till ökad efterfrågan, vilket leder till ökad produktion, vilket leder till fler jobb.

2. Marknadens frihet, politikens tvångströja?

Enligt de nyliberala teorier som högerregeringen bygger sin politik på sköter sig marknaden bäst själv, det vill säga utan statlig eller politisk inblandning. Borgerliga politiker har därför som mål att reducera politikens inflytande och därmed bidrar man till att försvaga demokratin. När marknaden får fria tyglar för att politiker av ideologiska skäl inte vill styra den i rätt riktning, har folkets röst i demokratiska val inte lika stor tyngd. Att den borgerliga regeringen inte gör något åt arbetslösheten grundar sig i denna föreställning

om att staten inte ska skapa arbetstillfällen, det ska marknaden själv lösa. Socialdemokraternas ekonomiska syn grundar sig på en teori som kallas keynesianism och som handlar om att staten ska investera sig ur krisen. Det innebär att staten ska konsumera i kristider, t ex genom att satsa på att bygga ut infrastruktur eller anställa fler lärare och dagispersonal där det finns behov. På detta sätt minskar arbetslösheten och efterfrågan upprätthålls under svårare tider. Högerregeringens politik under denna mandatperiod har istället lett till att många människor som har staten, landstinget eller kommunen som arbetsgivare har blivit arbetslösa (minst 15 000 har sagts upp under 2009 och 2010 enligt Sveriges kommuner och landsting, SKL). Man har prioriterat att sänka skatten framför att investera i välfärden.

3. Arbetslöshet handlar om makt

Socialdemokraterna har ett uttalat mål om full sysselsättning. Detta är inte ett mål för den borgerliga regeringen. Anledningen är att när arbetslösheten är hög ligger makten helt och hållet i arbetsgivarnas händer. De arbetssökande tvingas bjuda under varandra lönemässigt och får ta de jobb som finns tillgängliga. När arbetslösheten är låg ligger makten istället i arbetarnas händer, och arbetsgivarna får ”köpa” arbetarna genom bra löner och arbetsvillkor. Utifrån borgarnas perspektiv är det alltså ideologiskt försvarbart med en viss arbetslöshet. Enligt nyliberala teorier är det inte möjligt med full sysselsättning för att inflationen då skulle bli för hög. Under åren 1980–1995 hade vi relativt hög inflation i Sverige. Enligt konjunkturinstitutets siffror ökade lönekostnaderna under denna period med 172 procent, medan vinsterna i näringslivet ökade med 315 procent

(Ehrenberg/Ljunggren). Det som mest påverkar inflationen är höga vinster, inte lönerna!

Sammanfattningsvis kan man säga att alla politiska beslut bottenar i vilken ideologi man har och vilka intressen man vill värna. Ekonomiska argument kan användas som stöd för argumentationen (det finns lika många argument för socialdemokratisk som moderat politik om man läser nationalekonomisk teori, eftersom även den genomsyras av olika värderingar), men det viktiga är vilket utfall man vill ha.

Varför vill Socialdemokraterna ha höga ersättningsnivåer i a-kassan, blir inte arbetslösa omotiverade att söka jobb om de får för höga bidrag?

För det första är det viktigt att komma ihåg att a-kassa inte är ett bidrag utan en försäkring för den som blir arbetslös. Varje månad betalar den som är ansluten till en a-kassa en avgift för att vara försäkrad i händelse av arbetslöshet, på samma sätt som vi betalar avgifter till försäkringsbolag i händelse av stöld, skada etc. Högerregeringens första attack mot fackföreningsrörelsen var när de kraftigt höjde avgifterna till a-kassan vilket medförde att många inte ansåg sig ha råd att betala avgiften och lämnade a-kassan. Under de senaste årens uppsägningar har många människor gått ut i arbetslöshet oförsäkrade vilket har medfört en kraftig ökning av socialbidragstagare. Kommunerna betalade ut 20 procent mer i socialbidrag förra året jämfört med året innan ([AiP](#)).

Förutom höjda avgifter har högerregeringen också sänkt ersättningsnivån i a-kassan. Det innebär att de som blir arbetslösa får mindre pengar varje månad. Argumenten för denna åtgärd är att människor måste ha incitament för att jobba, ”man måste tjäna på att arbeta”. Det är svårt att tycka att denna argumentation känns relevant i dessa tider när arbetslösheten stiger samtidigt som de lediga jobben har blivit färre. Den bakomliggande orsaken till att borgarna vill sänka ersättningen i a-kassan är att man vill sänka lönerna ([Expressen](#)). A-kassan är inte bara en försäkring om man blir arbetslös, utan också ett löfte som alla anslutna arbetare har gett varandra om att inte bjuda under varandra lönemässigt vid arbetslöshet. Exempel: Alla arbetarstagare på en arbetsplats lägger hundra kronor i månaden i en skål – en arbetslöshetskassa skapas. När någon blir arbetslös betalar man honom eller henne varje månad med pengarna i skålen. På detta sätt undviker man att den arbetslöse går till chefen och erbjuder sig att arbeta för lägre lön än de andra anställda. Genom a-kassan upprätthålls alla arbetares lönenivåer och vi slipper konkurrera med varandra lönemässigt. Man kan säga att a-kassan fungerar som en lägstanivå, dvs. att ingen ska tvingas ta ett arbete till en lön som är lägre än a-kasseersättningen. När den borgerliga regeringen sänker ersättningen i a-kassan så att man får mindre pengar som arbetslös, skapas ett utrymme för lönekonkurrens och lönerna kan komma att pressas nedåt. Socialdemokraterna vill ha ett högt tak i arbetslöshetsförsäkringen för att minska konkurrensen mellan löntagare.

Slutligen fungerar a-kassan som en trygghet i den strukturomvandling som ständigt pågår i samhället. Ca 10 procent av alla jobb försvinner varje år i

Sverige, samtidigt som nya jobb skapas. Detta kallas för strukturomvandling och det kan facken ställa sig positiva tack vare att arbetstagarna har en ekonomisk grundtrygghet under perioden av arbetslöshet. Sänkta nivåer skulle innebära att facket måste verka mot rationaliseringar vilket motverkar en starkare ekonomisk utveckling.

Förlorar inte ungdomar på LAS och sist in- först ut-principen?

Arbetsrätten attackeras också av den borgerliga regeringen. De hävdar att LAS (Lagen om anställningsskydd) är orsaken till den höga ungdomsarbetslösheten. Inom LAS finns en sist in- först ut-princip som innebär att den som anställs sist också blir uppsagd först när ett företag måste skära ner. Högerregeringen menar att denna princip har skapat ungdomsarbetslösheten eftersom det främst är ungdomar som är nya på arbetsmarknaden som blir uppsagda. En undersökning från TCO visar dock att det endast är 2,5 procent av unga arbetstagare som berörs av LAS ([TCO](#)). Dessutom skapas det inte fler jobb om man tar bort LAS. Istället blir det en konkurrens mellan generationer och äldre kommer att varslas i större utsträckning vid personalminskningar. Ett svagare skydd för ungdomar medför i förlängningen till underbudskonkurrens och sämre villkor på arbetsmarknaden för alla. Ett annat viktigt argument för att ha en stark arbetsrätt är att makten annars förskjuts till arbetsgivarna som då fritt kan välja vem som ska bli uppsagd. En person som gör sig obehaglig på sin arbetsplats genom att t ex engagera sig fackligt eller ställer krav på sin arbetsgivare kanske därmed löper större risk att bli uppsagd.

Diskussionsfrågor:

- Vad händer på arbetsmarknaden om färre blir medlemmar i facket?
- Varför har de borgerliga partierna ett intresse av att ersättningen i a-kassan är låg?
- Vad tror du att arbetslöshet beror på?
- Hur skapar man jobb? På vilket sätt skiljer sig jobbpolitiken mellan höger och vänster?
- Varför har Socialdemokraterna ett uttalat mål om full sysselsättning?
- Enligt en [LO-rapport](#) från 2009 är otrygga anställningar vanligast bland kvinnor. Vad tror du att det beror på?

Om du vill veta mer:

- För berättelser och fakta om arbetsmarknaden www.kallasverige.se
- Publikationen "TCO granskar: LAS gör inte unga arbetslösa" finns på www.tco.se
- [Arbetarrörelsens Tankesmedja](#) har skrivit ett flertal rapporter och artiklar om arbetsmarknaden
- [Ordfront magasin](#) har bland annat publicerat artikeln "Låglönelinjen" av Peter Gustavsson
- LO-ekonomernas analyser av samhällsekonomin och arbetsmarknaden finns på www.lo.se.

Lästips:

- "Barskrapad" av Barbara Ehrenreich

- "Det fackliga löftet" av Ingemar Göransson
- "Ekonomihandboken" av Johan Ehrenberg och Sten Ljunggren
- "Manifest för full sysselsättning" av Rudolf Meidner
- "Bokslut Reinfeldt" av Christer Persson, Stefan Carlén och Daniel Suhonen

Bostad

Det råder bostadsbrist på många håll i landet, varför byggs det inte fler bostäder? Skiljer sig lösningarna mellan höger och vänster?

Rätten till en bostad är en av de viktigaste frågorna i ett välfärdssamhälle. Huruvida man har någonstans att bo eller inte avgör om man kan flytta hemifrån när man vill, skaffa barn, börja studera, bli sambo eller ta ett jobb. För att inte tala om osäkerheten när unga människor tvingas till ett otryggt boende genom svart-, andra- eller tredjehandskontrakt.

Bland dem som inte har en egen bostad är hyresrätt den klart mest efterfrågade boendeformen. Trots detta har andelen unga mellan 18-25 år som bor i bostadsrätt ökat markant ([TCO](#)). Bostadsfrågan har åsidosatts under många år och nu börjar man se konsekvenserna av detta. Enligt hyresgästföreningen saknar i dagsläget 216 000 unga människor en egen bostad. Om man även tar i beaktande att de som idag är 15-19 år kommer att vilja flytta hemifrån de närmaste åren så rör det sig om ytterligare 640 000 ungdomar ([Hyresgästföreningen](#)).

Vad gör högern?

Så som läget ser ut idag är det många som frågar sig om det finns en existerande bostadspolitik överhuvudtaget. Ett av regeringens förslag för att få fram fler lägenheter är så kallade ägarlägenheter med marknadshyror, vilket innebär att man äger sin egen lägenhet och inte någon andel i

bostadsrättsföreningen. Ägaren till lägenheten får sälja till vem som helst utan någons godkännande, och kan hyra ut den och pantsätta den som man vill. Lägenheten jämförs med ett småhus. Boendeformen är vanlig utomlands, men har inte varit tillåten i Sverige tidigare. Justitieminister Beatrice Ask (m) säger i en intervju att hon därmed ”hoppas att folk ska lockas att investera i lägenheter på ett nytt sätt och sedan hyra ut dem” ([Sydsvenskan](#)). En sådan politik leder till att hyresmarknaden blir ett andrahandsboende med dåligt besittningsskydd och höga hyror. Istället bör politiken skapa en hyresmarknad som erbjuder boende till trygga villkor hos långsiktiga och professionella hyresvärdar.

Innan den borgerliga regeringen tog makten 2006 fanns det statliga ekonomiska stöd som stimulerade byggandet av hyreslägenheter. Investeringsstödet innebar att hyresvärdarna kunde ta den långsiktiga risken som det innebär att bygga. Stödet riktades mot byggandet av små hyreslägenheter med rimliga hyror och medförde lägre byggpriser. När stödet togs bort ställde flera hyresvärdar in planerat bostadsbyggande, vilket har medfört att bostadsbyggandet har minskat med närmare 40 procent i hela landet och 44 procent i Stockholm ([Boverket](#), [DN](#)).

En annan åtgärd som den borgerliga regeringen har infört är ett statligt borgensåtagande, en så kallad förvärvsgaranti. Systemet bygger på att staten betalar en del av räntan för unga som ville köpa en bostad. Enligt en undersökning som Rapport har låtit göra har detta visat sig vara ett fiasko. ”Garantin infördes den 1 mars 2008 och hela 5 miljarder kronor avsattes.

Pengarna skulle räcka till minst 5 000 garantier om året i tio år. Men under de två år som garantin funnits har den bara beviljats en enda gång av Statens bostadskreditnämnd BKN.” ([Rapport](#).)

Bostadsminister Mats Odell (kd) har också sett till att upphäva den så kallade stopplagen för utförsäljningen av allmännyttan. Ett allmännyttigt bostadsföretag är ett bostadsföretag som drivs utan vinstsyfte, förvaltar bostäder med hyresrätt och erbjuder de boende inflytande i företaget. Stopplagen infördes av den socialdemokratiska regeringen för att stoppa ombildningen av allmännyttans hyresrätter till bostadsrätter. Hyresrätterna har sålts till de boende för kraftiga underpriser vilket innebär att kommunernas gemensamma egendom hamnar i köparnas egna fickor ([E24](#)).

Vad vill vänstern?

De rödgröna partierna har kommit överens om att bygga bort bostadsbristen. Partierna ser bostaden som en social rättighet och menar att alla människor, inte bara de med särskilt goda ekonomiska förutsättningar, ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader i en trygg boendemiljö. Om de rödgröna vinner valet kommer de att införa ett statligt investeringsstöd på 500 respektive 900 miljoner kronor under 2011 och 2012. Man har som mål att nyproduktionen av hyresrätter under nästa mandatperiod ska fördubblas. Stödet riktas särskilt till dem som bygger miljövänliga lägenheter och bostäder åt unga är prioriterat ([vårmotion 2010](#)).

Satsningar på bostadsbyggande gör att fler måste anställas, vilket i sin tur leder till att arbetslösheten sjunker och att ekonomin stärks. Bristen på

bostäder drabbar inte enbart boendesituationen, bostadsbristen innebär också att rörligheten på arbetsmarknaden minskar. Bristen på bostäder försenar ungdomars inträde på arbetsmarknaden eftersom ungdomar har svårigheter att finna bostäder i områden där deras arbetskraft efterfrågas. Många studenter som har blivit antagna till högskolan tvingas tacka nej till sin utbildning på grund av att de inte har någonstans att bo. Forskningen visar att personer som hyr sin bostad är långt mer benägna att flytta till ett annat län än personer som äger sin bostad ([TCO](#)). De rödgröna menar att brist på bostäder aldrig får vara ett hinder för att flytta när man får ett nytt jobb eller vill börja studera.

Förutom byggandet av nya bostäder är upprustningen av undermåliga bostäder en fråga som börjar bli akut. Hälften av landets alla lägenheter som byggdes under miljonprogramsåren är i akut behov av renovering, enligt en undersökning som Hyresgästföreningen låtit göra. 350 000 lägenheter måste åtgärdas inom fem år. De rödgröna har enats om att införa ett utvidgat ROT-avdrag som även omfattar hyresrätter i miljonprogramsområdena. ROT-avdraget är ett skatteavdrag som beviljas för ombyggnad eller renovering av bostaden. Idag är det bara villaägare och bostadsrättsinnehavare som kan ansöka om avdraget. Regeringen har sagt att det är för dyrt att utvidga ROT-avdraget till att gälla alla boendeformer. Kostnaderna för att vänta kan dock bli ännu större, dels av ekonomiska skäl eftersom det blir dyrare ju längre man väntar men också för grund av ökade risker för de boendes hälsa. Läs mer om vad de rödgröna har kommit överens om i den [gemensamma vårmotionen för 2010](#).

Bostadsfrågan är en politisk fråga, det är inte en fråga som kommer eller kan lösas av marknaden. Det krävs politiska beslut och långsiktiga satsningar. De här förslagen visar på en klar ideologisk skillnad mellan höger och vänster när det gäller synen på bostadspolitik. Högern vill införa ägandelägenheter och ta bort hyresrätter. Istället skall det vara upp till privatpersoner att hyra ut på en andrahandsmarknad och detta skall stimuleras med olika skattesubventioner. Socialdemokraterna ser bostad som en rättighet. För att fler billiga lägenheter skall byggas krävs rätt typ av subventioner från statens sida. Det handlar om att ha makt över sin boendesituation oavsett om man är rik eller fattig.

Diskussionsfrågor:

- Tycker du att bostad ska vara en rättighet?
- Hur ser bostadssituationen ut där du bor?
- Vilken skillnad ser du mellan allmännyttan och det som den borgerliga regeringen har infört med ägarlägenheter?
- Vad händer med hyresmarknaden om det blir fler privata uthyrare?
- Vilka är de viktigaste skillnaderna mellan höger och vänster när det gäller bostadspolitiken?

Om du vill veta mer:

- TCO har gjort en genomgripande [analys av hur bostadsbristen för unga och studenter ser ut](#). Rekommenderad läsning för den som vill fördjupa sig i ämnet.

- Hyresgästföreningen organiserar hyresgäster och har över en halv miljon medlemmar. Deras grundläggande mål är att alla har rätt till en god bostad till en rimlig kostnad. På [hyresgästföreningens hemsida](#) hittar du all tänkbar information om hyresboendet. Ladda ner rapporten [”Våra idéer för framtidens boende”](#).
- [Jag vill ha bostad](#) är ett nätverk för unga bostadssökande som tröttnat på bostadsbristen och vill göra något åt den.
- [Boverket](#) är regeringens expertmyndighet för frågor som rör människors boendevillkor.
- De rödgröna partiernas gemensamma vårmotion för 2010 heter [”Ny färdriktning – fler jobb, grön omställning och mindre klyftor för hela Sverige”](#). I motionen finns bland annat ett avsnitt om bostadspolitik.

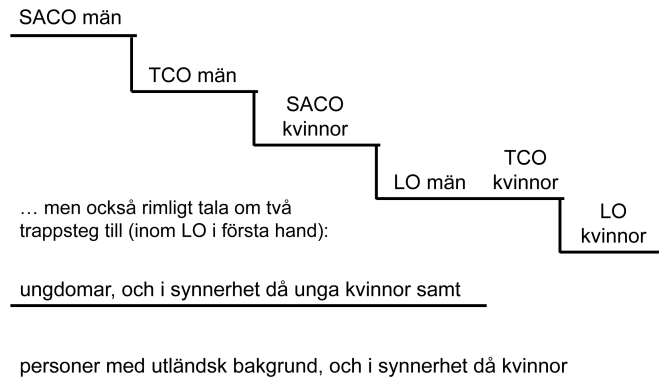

Jämställdhet

Varför pratar politiker så mycket om jämställdhet när Sverige redan är ett av världens mest jämställda länder?

Det stämmer att Sverige är ett av världens mest jämställda länder, men det betyder inte att vi har nått målet om jämställdhet. Man kan peka på ett flertal områden där kvinnor fortfarande underordnas och har sämre förutsättningar än vad män har. Det kanske viktigaste är arbetsmarknaden där kvinnor i större utsträckning än män arbetar till lägre löner och med sämre anställningsvillkor. Modellen nedan är framtagen av Handelsanställdas förbund och är en enkel illustration över hur lönerna fördelas med hänsyn till faktorer som klass och kön. Utifrån bilden kan man dra tre slutsatser. För det första ser vi i bilden ett tydligt klassmönster då tjänstemän har högre löner än arbetare. Dessutom visar bilden ett tydligt könmönster då kvinnor i alla löntagargrupper har lägre löner än män. Den tredje slutsatsen man kan dra är att de riktigt högavlönade enbart är män, och att de riktigt lågavlönade alltid är kvinnor. De kvinnor som är unga eller har utländsk bakgrund befinner sig allra lägst på lönestegen.

En ungefärlig bild av lönetrappan sett till klass och kön i dagsläget

Förkortningarna representerar våra tre fackliga centralorganisationer:

LO, Landsorganisationen i Sverige, organiserar allt från undersköterskor till bilmekaniker.

TCO, Tjänstemännens Centralorganisation, har medlemmar som exempelvis arbetar som ingenjörer, lärare, poliser, ekonomer och sjuksköterskor inom kommuner, landsting, myndigheter etc.

SACO, Sveriges akademikers centralorganisation, har medlemmar med akademisk examen, som t ex civilingenjörer, civilekonomer och jurister.

Bilden illustrerar att vi har långt kvar för att nå målet om jämställda löner. Nedanstående faktaruta ger fler exempel på varför jämställdhetsarbete fortfarande är viktigt.

Siffror om jämställdhet

- Kvinnors lön uppgår till 84 procent av mäns lön.
- Om man räknar bort skillnader som beror på ålder, utbildning, sektor, yrke och arbetstid uppgår kvinnors löner till 92 procent av mäns löner.
- Andelen styrelseordförande i statliga bolag är 33 procent kvinnor och 67 procent män.
- Andelen styrelseordförande i börsnoterade företag är 18 procent kvinnor och 82 procent män.
- Könsfördelningen bland kommunfullmäktigeledamöter var 2007 42 procent kvinnor och 58 procent män. Könsfördelningen bland kommunstyrelseledamöter var 39 procent kvinnor och 61 procent män.
- Sett över veckans alla dagar arbetar kvinnor och män lika mycket, ca 8 timmar per dag. Kvinnor arbetar lika mycket betalt som obetalt medan män arbetar dubbelt så mycket betalt som obetalt.
- År 2007 var 66 procent av alla sysselsatta kvinnor i åldern 20-64 år sysselsatta på heltid och 34 procent på deltid. Motsvarande andel för männen var 90 respektive 10 procent.

Siffror om jämställdhet, fortsättning

- Kvinnors snittpension var 2006 134 800 kronor. För män var snittpensionen 196 600 kronor.
- 66 procent av de examinerade från högskolor och universitet 2006/07 var kvinnor. Av dem som tar doktorsexamen är 48 procent kvinnor och av dem som tar Licentiatexamen är 42 procent kvinnor.
- 18 procent av professorerna vid högskolor och universitet är kvinnor.
- Männen tog ut 21 procent av dagarna i föräldraförsäkringen år 2007. Kvinnorna tog ut resterande 79 procent.

Källa: [SCB:s "På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet" för 2008](#)

Varför vill Socialdemokraterna att staten ska lägga sig i hur föräldrarna fördelar ansvaret för sina barn, t ex genom en delad föräldraförsäkring?

Jämställdheten i arbetslivet och jämställdheten i familjelivet är tätt sammanlänkade. Idag tar kvinnan ut cirka 79 procent av dagarna i föräldraförsäkringen och tar större ansvar för det obetalda arbetet i hemmet. Många ställer sig kritiska till att med hjälp av lagstiftning påskynda

utvecklingen mot jämställdhet. Men i den takt som vi nu rör oss kommer det att ta 50 år innan män och kvinnor delar lika på föräldraledigheten.

[TCO:s pappaindex](#) för 2009 visar att de pappor som tar ut dagar i föräldraförsäkringen har börjat ta ut fler, vilket är positivt. Men samtidigt visar studien att andelen pappor som tar ut dagar har stagnerat.

Utvecklingen pekar därmed mot en polarisering där en del av papporna överhuvudtaget inte tar ut någon föräldraledighet, medan andra ökar sitt uttag. En föräldraförsäkring som delas lika mellan män och kvinnor kan på kort sikt förändra de strukturer som förhindrar ett jämställt arbetsliv. En delad föräldraförsäkring är därmed den reform som skulle vara mest avgörande för kvinnors möjligheter på arbetsmarknaden.

Det är idag en vedertagen uppfattning att ju längre avbrott man har från arbetslivet, desto sämre löne- och karriärutveckling har man när man kommer tillbaka. Detta tillsammans med det faktum att kvinnor under småbarnsåren arbetar deltid i betydligt högre utsträckning gör att kvinnor statistiskt sett är en sämre investering för arbetsgivaren. Män har därför en fördel vid anställning eller befordran. De flesta par väljer i sin tur att låta den med lägst lön stanna hemma med barnen. På detta sätt förstärker strukturerna varandra och reproducerar ett ojämnt system.

Alla riksdagspartier är överens om att föräldraansvaret måste fördelas jämnare mellan kvinnor och män om arbetslivet ska kunna bli jämställt. Men den politik som den borgerliga regeringen har drivit igenom har snarare varit kontraproduktiv. Det kanske viktigaste exemplet är beslutet att införa ett

vårdnadsbidrag. Vårdnadsbidraget har varit en av Kristdemokraternas hjärtefrågor och innebär att en av föräldrarna får ett mindre bidrag för att stanna hemma med sitt barn fram till tre års ålder. I Norge infördes ett liknande bidrag 1995 men togs bort när det visade sig att 96 procent av bidragstagarna var kvinnor och att det framförallt var unga och utbildade kvinnor med redan svag förankring på arbetsmarknaden som tog ut bidraget. Däribland märktes en stor andel invandrarkvinnor. Dessutom visade studier att småbarnsmödrars förvärvsarbete och karriärmöjligheter minskade under perioden. Det är anmärkningsvärt att resultaten från Norge fanns tillgängliga redan innan vårdnadsbidraget infördes i Sverige. Detta är ett exempel på att den borgerliga regeringens konservativa familjenormer förhindrar en effektiv jämställdhetspolitik.

Har inte den borgerliga regeringen gjort något för jämställdheten?

Regeringen har infört en jämställdhetsbonus som i form av ett skatteavdrag tilldelas föräldrar som delar jämt på föräldraförsäkringen. En analys från försäkringskassan visar dock att bonusen inte har någon effekt. Marika Lindgren Åsbrink skriver bra om [jämställdhetsbonusen och försäkringskassans analys](#).

Varför vill Socialdemokraterna avskaffa RUT-avdraget?

Subventioner för hushållsnära tjänster, det så kallade RUT-avdraget, är ett skatteavdrag för de personer som anlitar någon för att utföra hushållsarbete. Skatteavdraget har medfört att man idag bara betalar ungefär hälften av

priset när man t ex vill ha hjälp med städningen hemma. Det är en mycket liten del av Sveriges befolkning som utnyttjar avdraget och majoriteten av dessa tillhör de högre inkomstgrupperna (år 2008 användes avdraget av 1,3 procent av befolkningen). RUT-avdraget har kommit att betecknas som en jämställdhetsfråga eftersom möjligheten till billiga hushållstjänster kan underlätta för yrkesarbetande kvinnor att hinna med jobb och familj. Att vissa kvinnor i de högre inkomstskikten får mer fritid verkar dock mest vara en positiv bieffekt. Syftet med subventionen tycks handla om en ideologisk vilja att förflytta skattemedel från offentlig till privat konsumtion, samt skapa fler jobb i den lågavlönade servicebranschen.

Beslutet att införa subventioner för hushållsnära tjänster har skapat en debatt om fördelningspolitik och hur vi använder våra skattemedel. Debatten visar på viktiga ideologiska skillnader mellan vänster och höger. Kostnaden för subventionerna beräknas uppgå till 1 miljard kronor under 2010. Om dessa skattemedel i stället skulle ha gått till kommuner och landsting hade de kunnat ge tusentals nya jobb i den offentliga sektorn. Genom att avskaffa avdraget skulle kommunerna ha möjlighet att genomföra personalförstärkningar inom exempelvis äldreomsorgen, jobb som kan erbjudas samma grupp som idag har otrygga anställningar i den hushållsnära servicesektorn. Avdragen innebär alltså att skattemedel förflyttas från offentlig verksamhet (t ex vård, skola och omsorg) till privat konsumtion av servicetjänster ([Arbetarrörelsens Tankesmedja](#)).

En annan konsekvens av att subventionera hushållstjänster är att fler arbetstillfällen förflyttas till en sektor som inte skapar ökad tillväxt. Sveriges tillväxt är beroende av exportindustrin som svarar för en stor del av vår BNP. Istället för att skapa fler servicejobb i hushållsbranschen måste Sverige skapa en ny industriproduktion och fler jobb inom exportindustrin. Den borgerliga regeringen sänker ambitionerna när de satsar resurser på att utveckla branscher som inte kräver någon utbildning eller särskild kompetens och där de anställda har små möjligheter till vidareutveckling och löneökning. Moderaterna har tydligt uttryckt att de nya jobb som skapas i stor utsträckning måste komma inom lågavlönade servicesektorer. RUT-avdraget är ett försök att stimulera fram fler arbeten inom den lägre delen av inkomstskalan.

Slutligen är det märkligt att den borgerliga regering som normalt hävdar att staten inte ska styra marknaden nu inför omfattande subventioner för enskilda branscher. Det finns inga argument för varför just företag som erbjuder hushållstjänster ska få stöd och därför ges möjlighet att överleva trots begränsad efterfrågan. En marknadsekonomi bygger på att konsumenterna väljer hur mycket de tycker att olika produkter och tjänster är värda och att de företag som inte erbjuder en produkt till rätt pris slås ut. Vissa varor och tjänster som upplevs vara nödvändiga för många människor kan subventioneras för att priset blir för högt, t ex tandläkarkostnader eller kollektivtrafik. Vad som ska subventioneras är dock ett politiskt beslut och här är skillnaden mellan höger och vänster återigen tydlig.

Socialdemokraterna ser inte RUT som en jämställdhetsfråga utan ifrågasätter moderaternas bakomliggande motiv. Diskussionen bör ta sin utgångspunkt i vad vi ska använda våra gemensamma resurser till. Den borgerliga regeringen drömmer nu om fler skattesubventioner för privat konsumtion och föreslår avdrag för gåvor till ideella organisationer, för installation av it i hemmen, för friskvård, för hjälp att montera Ikea-möbler och för att anlita folk som går ut med hunden.

Diskussionsfrågor:

- Hur ska Sverige bli ett jämställt land?
- Går det att nå jämställdhet mellan könen utan ekonomisk jämlikhet?
- Är moderaterna ett feministiskt parti?
- På vilket sätt kan moderaternas jobbpolitik slå mot olika grupper i samhället (t ex kvinnor och invandrare)?

Om du vill veta mer:

- TCO har sedan tio år tillbaka mätt utvecklingen av pappornas uttag av föräldraförsäkring. TCO:s pappaindex hittar man på www.tco.se.
- Arbetarrörelsens tankesmedja publicerar snabbanalyser av olika politiska frågor där fakta presenteras och diskuteras. [Den första handlade om ROT och RUT.](#)
- SSU:s handbok [”Systemskapande – handbok i separatistiskt arbete”](#) av Kristin Linderöth m.fl. I boken finns en studiecirkel om feminism för den som vill fördjupa sina kunskaper.

- På www.tjejjouren.se finns information och berättelser om hur det är att vara ung och tjej.
- I Statistiska Centralbyråns [”På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet”](#) för 2008 finns fakta och statistik om jämställdheten i Sverige. Här kan man bland annat hitta en lista över jämställdhetspolitiska segrar sedan 1845.

Lästips:

- ”Under det rosa täcket” av Nina Björk
- ”En klass för sig” av Fanny Ambjörnsson
- ”Ta betalt – En feministisk överlevnadsguide” av Moa Elf Karlén och Johanna Palmström (finns tillhörande studiecirkelhandledning)
- ”Feminism” av Lena Gemzöe

Utbildning

Regeringen har föreslagit att ta bort vissa teoretiska ämnen från yrkesutbildningarna för att fler ska lämna gymnasiet med godkända betyg, är inte det bra?

Det är förstås angeläget att förbättra gymnasieutbildningen så att fler elever kan lämna gymnasiet med godkända betyg. Men att driva en politik som syftar till att sänka den generella kunskapsnivån i samhället är inte rätt väg. Det är troligen första gången som Sverige har en regering som har som ambition att sänka utbildningsnivån i samhället.

Genom att ta bort teoretiska ämnen skapas renodlade yrkesutbildningar som inte ger högskolekompetens. Det innebär att de ungdomar som väljer att gå exempelvis bygg- eller fordonsprogrammet inte har möjlighet att studera vidare efter gymnasiet. Samtidigt har de borgerliga partierna gett mindre pengar till kommunal vuxenutbildning (komvux) vilket innebär att chanserna att läsa in de ämnen som fattas, eller för den delen plugga upp betygen i ämnen där man har misslyckats, har minskat. Konsekvensen blir att antalet möjliga livsval minskar för tusentals ungdomar varje år.

Den borgerliga regeringen har konsekvent sänkt ambitionerna på utbildningsområdet. Förutom minskade anslag till komvux har regeringen tagit bort möjligheterna att räkna arbetslivserfarenhet som merit vid ansökan till högskola, vilket ytterligare höjer trösklarna in till högskolan. Samtidigt har antalet högskoleplatser skurits ner. Allt detta står i stark kontrast till

Socialdemokraternas politik på området. Socialdemokraterna har under fler decennier satsat på att bygga ut högskolan för att göra den mer tillgänglig för alla grupper i samhället och målet har varit att minst femtio procent av varje årskull läser vidare på högskolan. Politiken har syftat till att motverka klassorättvisor och segregation genom att garantera alla rätt till utbildning. Dessutom bygger mycket av Sveriges välstånd på att vi har en välutbildad arbetskraft (10-talsprogrammet).

Alla måste naturligtvis inte studera på högskola eller universitet men chanserna att göra det måste fördelas lika. Socialdemokratin har en vision om den sammanhållna skolan och att val som avgör ens framtida möjligheter ska göras så sent som möjligt i livet. Studier visar att ju senare i livet man tvingas göra sina val desto mer ökar elevernas möjligheter att gå vidare till högre utbildning, oavsett social bakgrund ([Skolverket](#)). Som vi kan se i tabellen nedan har den sociala bakgrunden stor betydelse för betygsnivån. För att minska inflytandet av föräldrars och vänners förväntningar, samt ge elever möjligheten att kunna göra välinformerade val, bör valen ligga sent.

Det är på många sätt problematiskt med en skolpolitik som syftar till att sänka kunskapsnivån i samhället och tidigarelägga avgörandet livsval. På sikt kan en sådan politik urholka demokratin. Demokratiska val bygger på att medborgarna har kunskap om hur demokratin fungerar och vad de politiska partierna representerar men också hur man kan påverka sitt eget liv. Den förda politiken cementerar klasstrukturer och förminskar ungas chans att slå sig fria från sin sociala bakgrund.

	Östermalm	Bromma	Rinkeby	Skärholmen
Betygsvärde (2001)	250,3	229,1	160,3	185,7
Medelinkomst, kr (1999)	280 000	275 000	122 000	180 000
Andel högutbildade	56%	49%	19%	22%
Andel invandrare	14%	13%	71%	39%

Vad är en friskola?

Friskolor drivs av en annan ägare än de kommunala eller landstingsdrivna skolorna. Det finns friskolor på såväl grundskole- och gymnasienivå. Dessutom finns det fristående sarskolor, daghem och fritids. Alla barn har rätt att gå i en friskola som godkänts av Skolverket, oavsett av om skolan ligger i den kommun där man bor eller i en annan kommun. Oberoende av var skolan ligger ska hemkommunen betala för elevens utbildning. Bidraget baseras på kommunens skolpeng, d.v.s. den summa som kommunen delar ut till skolor för varje elev.

Bidragsberättigade grundskolor och gymnasieskolor får inte ta ut avgifter för undervisningen. Systemet med kommunala bidrag till friskolor infördes 1992. Sedan dess har utvecklingen gått snabbt. Som exempel kan nämnas att det läsåret 1991/92 fanns ca 90 fristående grundskolor och att antalet läsåret 2008/2009 var 677.

Källa: Friskolornas riksförbund

Varför riktas det så mycket kritik mot friskolor, är det inte positivt att elever och föräldrar får större valfrihet?

Valfrihet för vissa har visat sig innebära ofrihet för andra. Den kritik som riktas mot friskolor kan delas in i två huvudkategorier. Den första handlar om friskolan som en segregeringande skolform. Den andra handlar om driftsform, dvs. om det är försvarbart att skolor drivs i privat regi och tar ut vinst på skattemedel.

Friskolor och segregation

I rapporten "Vad påverkar resultaten i svensk grundskola" utreder Skolverket varför svenska elevers genomsnittresultat sjunker i internationella jämförelser. En av de förklaringar som Skolverket lyfter fram är den ökade skolegregationen. Den förklaras i sin tur vara en konsekvens av två faktorer; den ökade boendesegregationen och friskolorna. I rapporten identifieras några tydliga tecken på ökad segregation:

- Skolornas elevsammansättning har blivit mer socialt homogena.
- Föräldrarnas utbildningsnivå har fått en ökad betydelse för elevernas resultat, det är den faktor som starkast påverkar betygsutfallen och har ungefär dubbelt så stort förklaringsvärde som kön och etnicitet.
- Resultatskillnaderna mellan skolorna har ökat, skillnaderna i betygen har ökat markant mellan olika grupper, framför allt utifrån föräldrarnas utbildningsnivå.

Sambandet mellan föräldrarnas utbildningsnivå och elevernas resultat är ungefär dubbelt så starkt på skolnivå som på individnivå och sambandet har förstärkts på skolnivå över tid. Skolverket kallar det för en ökad

”skolnivåeffekt”, vilket innebär att elevens skola har fått en ökad betydelse för hur eleverna presterar. Detta kan förklaras med kontextuella effekter som innebär att elevernas resultat påverkas av faktorer i omgivningen, i positiv eller negativ riktning. Exempel på kontextuella effekter är kamrateffekter (att en elevs resultat påverkas av kamraternas prestationsnivå) och lärarförväntningar. Kamrateffekter har visat sig vara betydelsefulla, speciellt för de lågpresterande eleverna. I en allt mer homogen skolmiljö innebär det att skolor med högpresterande elever kan sporra varandra till högre resultat, medan den effekten uteblir i skolor med lågpresterande elever. Lärarnas förväntningar inverkar också på elevernas resultat. Det innebär att lärare som exempelvis har högre förväntningar på elever med svenska som modersmål och med högutbildade föräldrar inverkar höjer deras prestationsnivå. De konsekvenser som en allt mer segregerad skola medför försvårar möjligheten att nå målet om en likvärdig skolgång ([Skolverket](#)).

I friskolor är andelen högutbildade föräldrar högre än i kommunala skolor, liksom andelen föräldrar med goda inkomster. Andelen elever med utländsk bakgrund och därmed andelen elever som kan ha språkbrister, är lägre i de fristående skolorna än i de kommunala. Detta förhållande är en följd av att de som går på en friskola har gjort ett aktivt val. De som gör sådana aktiva val är vad man kan kalla studiemedvetna hem – man är medveten om betydelsen av utbildning, och man gör ett aktivt val i syfte att ge barnet möjlighet till bra utbildning och bra betyg ([Arbetarrörelsens Tankesmedja](#)). Ett skolsystem som bygger på valfrihet är till sin natur segregeringande. Detta är inte ett problem för den borgerliga regeringen som inte har någon

ambition att höja den generella kunskapsnivån utan väljer att satsa på redan högpresterande elever. Utifrån den Socialdemokratiska visionen om en sammanhållen skolgång är utvecklingen dock oroande.

Friskolor och driftsformer

När friskolereformen infördes talades det om en reform för ökad mångfald i skolan och att vi skulle se fler exempel på alternativ pedagogik, exempelvis Waldorf och Montessori. Friskolorna skulle drivas i stiftelser och kooperativ. Idag drivs över två tredjedelar av friskolorna av kommersiella intressen och mindre än tio procent uppger att de bedriver alternativ pedagogik (Brink m fl). Friskolebranschen har utvecklats till en miljardindustri och marknaden domineras av några få stora utbildningsföretag. Sex av de största aktörerna tjänade tillsammans över 150 miljoner kronor under 2007. Den totala vinsten var drygt en halv miljard ([Rapport](#)).

För att en friskola ska kunna gå med vinst måste skolans kostnader skäras ner. Detta har många friskolor åstadkommit genom att minska på antalet lokaler, personal och undervisningstimmar. Lärartätheten i fristående gymnasieskolor är lägre än i kommunala gymnasieskolor (7,6 lärare per 100 elever respektive 8,1 lärare per 100 elever). Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen är också lägre (49,6 respektive 77,7 procent). Friskolorna saknar i stor utsträckning sådant som skolbibliotek, gymnastiksal, musiksalar och studievägledare (Ågerup).

Ett annat sätt att minska kostnaderna är att locka till sig elever med mindre behov. Som vi såg i tidigare avsnitt har friskolor en högre andel elever med

svenska som modersmål och med högutbildade föräldrar än de kommunala skolorna. I läroplanen står det att pengar till skolan ska fördelas åt var och en efter behov. Det skulle innebära att de flesta friskolor får mindre resurser per elev i jämförelse med en kommunal skola som har fler elever med större behov. I de flesta kommuner fördelas dock skolpengen utan hänsyn till socioekonomiska faktorer. Det innebär att kommunen fördelar en lika stor summa pengar för varje elev, trots stor segregation mellan skolor. Bara var fjärde kommun tar hänsyn till vilka förutsättningar skolan har när de fördelar skolpengen och detta riskerar att dränera den offentligt drivna utbildningen på resurser. På detta sätt missgynnas skolorna i socialt utsatta områden samtidigt som friskolor har möjlighet att plocka ut stora vinster ([DN](#)).

Erfarenheter från våra grannländer visar att det är betydligt dyrare att ha ett friskolesystem än ett system där alla skolor drivs i offentlig regi. I Danmark har forskare konstaterat att ju högre andelen friskolor är i en kommun, desto högre är skolkostnaderna. Detta beror på att de kommunala skolorna har en skyldighet att bereda plats åt alla kommunens elever, en skyldighet som inte friskolorna har. När eleverna väljer en friskola står de kommunala skolorna därför med överkapacitet i form av lokaler och lärare. Den fria etableringsrätten för friskolor gör att kommunerna inte har något inflytande över om en friskola ska få öppna i kommunen. Detta förvärrar situationen för kommunerna eftersom deras inflytande över hur skattemedlen ska fördelas kraftigt begränsas ([Arbetsrörelsens Tankesmedja](#)).

Idag är ca 13 procent av alla grundskolor och 40 procent av alla gymnasier friskolor och den siffran stiger snabbt (Brink m fl). Moderatstyrda kommuner har skyndat på utvecklingen genom att sälja ut skolor och förskolor till underpriser ([DN](#)). Enligt en opinionsundersökning som presenterades i februari vill tre av fyra svenskar att friskolor ska vara skyldiga att återinvestera hela vinsten i skolan ([Rapport](#)). Av det sju riksdagspartierna är det idag bara Vänsterpartiet som vill förbjuda vinster i friskolor. Socialdemokraterna riktar kritik mot stora vinstuttag och menar att skattemedel som är avsedda för skolan också ska gå till skolan. Men istället för att förbjuda vinster vill man införa förstärkta kvalitetskrav, vilket bör leda till att vinstuttagen begränsas och större del återinvesteras i skolverksamheten. Socialdemokraterna vill också stärka kommunens inflytande vid etablering av nya friskolor ([Socialdemokraterna](#)).

Diskussionsfrågor:

- Vilka för- och nackdelar finns det med dagens friskolesystem?
- Varför är satsningar på utbildning en viktig fråga för Socialdemokraterna?

Om du vill veta mer:

- [Skolverket](#) ansvarar för den officiella statistiken om förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, skola och vuxenutbildning. Varje år publiceras data om barn, elever, personal, kostnader och resultat. Även andra uppföljningar görs, liksom fördjupade analyser.

- Arbetarrörelsens Tankesmedja har analyserat [betydelsen av friskolornas inverkan på elevernas resultat](#).
- Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? En sammanfattande analys" pekar på intressanta faktorer och framhåller värdet av en sammanhållen skola. Använd sökmotorn för publikationer på [www.skolverket.se](#).
- [Skolinspektionen](#) är den myndighet som bedömer ansökningarna om att driva friskola.
- [Sveriges Förenade Studentkårer \(SFS\)](#) opinionsbildar kring frågor som rör studenter.

Lästips:

- "Barnens marknad" av Karl Ågerup
- "Sälj hela skiten! Eller hur privatiseringarna raserar den gemensamma välfärden" av Josefin Brink, Jens Ergon, Peter Gustavsson och Kent Werne
- "10-talsprogrammet" av Kajsa Borgnäs m fl

Skatt och välfärd

Socialdemokraterna pratar om ökade klassklyftor, men har inte alla fått det bättre tack vara skattesänkningarna?

Den borgerliga regeringen har genomfört skattesänkningar för närmare 100 miljarder kronor. En majoritet av dessa skattesänkningar har gått till de allra rikaste. En utredning från Riksdagens utredningstjänst visar att den tiondel med störst inkomster har fått nästan lika mycket av regeringens skattesänkningar som 60 procent av svenska folket har fått tillsammans. Under den borgerliga regeringens första två år vid makten fick den tiondel av befolkningen som har lägst inkomster sju procent lägre disponibel inkomst, dvs. inkomst efter skatt och transfereringar. Resten av befolkningen har genom skattesänkningarna fått högre disponibel inkomst ([AiP](#)). Det innebär att Fredrik Reinfeldt inte talar sanning när han säger att den borgerliga regeringens politik har lett till minskade inkomstskillnader.

De skattesänkningar som den borgerliga regeringen nu utlovar kommer att kosta staten ytterligare 92,2 miljarder ([Alliansfritt Sverige](#)). Det motsvarar mer än kostnaden för hela rättsväsendet inklusive polisen, för universitet och högskolor samt hela statens kulturbudget. Fördelningen av dessa skattesänkningar kommer ytterligare att vidga inkomstklyftorna genom att den rikaste tiondelen i Sverige får lika mycket som 80 procent av befolkningen får tillsammans ([SvD](#)).

De reformer som den borgerliga regeringen har genomfört har genomgående gynnat de rikaste i vårt samhälle, några exempel är skattesubventionen på hushållsnära tjänster, den slopade förmögenhetsskatten och förändringen av fastighetsskatten. Samtidigt har försämringarna i välfärden slagit hårdast mot dem som har det sämst ställt. Den orättvisa politiken är konsekvent och tar sig uttryck bortom det som är ekonomiskt mätbart. En solidarisk välfärdspolitik handlar istället om att i första hand tillgodose de behov som finns i samhället, och först i andra hand sänka skatten.

Men inte ens de rikaste i samhället får det bättre när klyftorna ökar. Ökade klassklyftor är inte ett isolerat problem för de sämst ställda, effekten av ojämlikhet påverkar alla. Richard Wilkinson och Kate Pickett är två forskare som har hittat vetenskapliga bevis för att en överväldigande majoritet av medborgare i jämlika länder mår bättre än i ojämlika länder och att de flesta av den rika världens hälsorelaterade och sociala problem är vanligare i mer ojämlika länder. De har gjort en jämförelse mellan de mest ojämlika och de minst ojämlika samhällena och funnit att faktorer som psykisk hälsa, medellivslängd kriminalitet och utbildningsnivån direkt påverkas av graden av ojämlikhet. Och dessa problem drabbar alla, inte bara dem som har det sämst. Det är intressant att notera att en del länder genomgående klarar sig dåligt, medan andra genomgående visar goda resultat. Om ett land exempelvis har dåliga resultat på hälsoområdet kan man med ganska stor säkerhet förutsäga att det även har procentuellt fler personer i fängelse, fler gravida tonåringar, lägre utbildningsnivå, större förekomst av fetma, sämre

psykisk hälsa och så vidare (Wilkinson/Pickett). Sammanfattningsvis kan man konstatera att om man vill veta varför ett land når bättre eller sämre resultat än ett annat, bör man först och främst titta på graden av ojämlikhet.

Jämlikhet har naturligtvis ett värde i sig, men när man genom forskning kan visa på fördelarna för hela befolkningen framstår högerpolitiken som än mer orimlig.

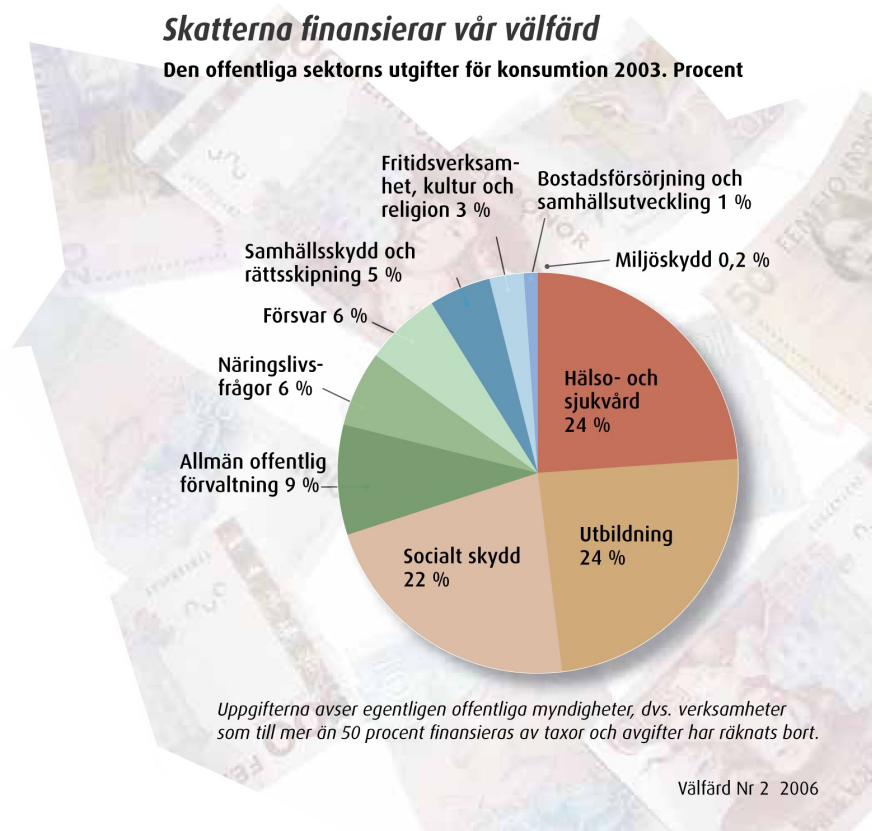
Är det inte bättre att individen själv får bestämma vad man ska göra med sina pengar, istället för att ta ut höga skatter?

Det är en vanlig uppfattning att sänkta skatter skapar större frihet för människor genom att man får större utrymme att själv spendera sina pengar. Tomrummet som skatter lämnar i den egna plånboken känns mer konkret än den välfärd som många tar förgiven. Som Socialdemokrat måste man vara duktig på att argumentera för varför vi ska ha höga skatter och vad skattemedlen går till.

Skattens viktigaste funktion är inte vad många tror att omfördela resurser mellan människor utan att skapa omfördelning över livscykeln för enskilda individer. Svenska medborgare har en mycket privilegierad uppväxt där allt ifrån skolgång till sjukvård är gratis samtidigt som föräldrar har rätt till ett barnbidrag. På samma sätt innebär människors ålderdom stora kostnader i form av pensioner, subventionerad sjukvård, äldreomsorg etc.

Utgångspunkten är att individer eftersträvar en jämn konsumtion över livscykeln, samtidigt som inkomsterna är begränsade till en period av livet.

Det innebär att varje individ under den period som man är yrkesverksam måste betala tillbaka för kostnader som samhället har haft under ens barndom och kommer att ha under ens ålderdom. Beräkningar visar att ca 80 procent av alla inbetalda skatter går tillbaka till den som betalade skatten.

Skatt är därmed ett effektivt verktyg för att människor under hela livet ska få sina behov tillgodosedda. Som ung behöver man utbildning och som gammal försörjning. Däremellan betalar man tillbaka kostnaderna. Det är värt att poängtera att de som efter gymnasiet fortsätter att studera på högskolan har en betydligt större summa att betala tillbaka. En universitetsutbildning kostar i genomsnitt 71 500 kronor kr per elev och år (SCB). Den kostnadsfria högskoleutbildningen i Sverige är unik i världen och en viktig invändning mot argumentet att man som högskoleutbildad ska betala lägre skatt för att man har "kämpat".

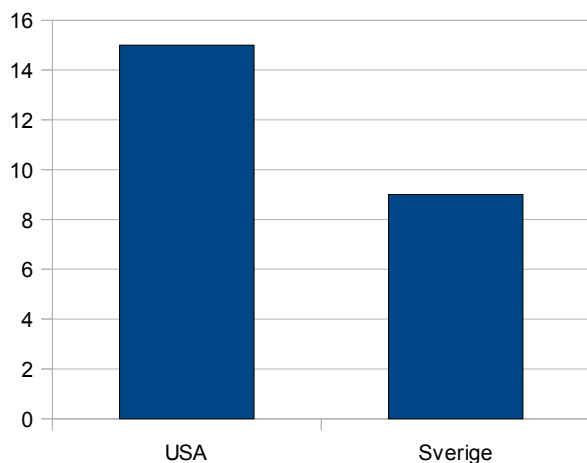
Att skattekvoten är omtvistad handlar om ideologiska skillnader i synen på hur stort ekonomiskt ansvar samhället kontra individen själv ska ta för välfärdstjänster. Högerpartierna lyfter gärna fram privata försäkringar som ett alternativ till den gemensamt finansierade välfärden. Vänsterpartierna har däremot som ideologisk utgångspunkt att utjämna skillnader i barns uppväxtvillkor med hjälp av skattemedel. Alla barn ska oberoende av föräldrarnas inkomst ha rätt till en fullgod skolgång och sjukvård.

Förutom ovanstående är det viktigt att lyfta fram omfördelningen mellan individer som en politisk vilja att utjämna inkomstskillnader och de resultat som marknaden genererar. Som vi kunde läsa i föregående stycke är ett samhälle där alla människor lever under relativt jämlika förutsättningar ett lyckligare samhälle.

Vårdvalsmodellen skulle bidra till en mer effektiv sjukvård, har det fungerat?

För att svara på den frågan kan vi börja med att titta på en bild.

Sjukvården som procent av BNP

Staplarna visar sjukvårdskostnadernas andel av BNP i USA respektive Sverige. I USA kostar sjukvården 15 procent av landets BNP. I Sverige är motsvarande siffra 9 procent (Brink m fl). Den senaste tidens debatt om president Obamas sjukvårdsreform har dock lärt oss att många miljoner människor i USA står utan sjukförsäkring, vilket innebär att de inte har rätt till sjukvård. Den svenska sjukvården toppar däremot internationella listor över vårdkvalitet och folkhälsa. Borgerliga företrädare brukar framhålla att den svenska sjukvården är för dyr, håller låg kvalitet och är ineffektiv. Staplarna, liksom en mängd studier, visar dock att en offentligt driven och

finansierad sjukvård är det billigaste alternativet. Varför väljer då borgerliga politiker att blicka mot USA när de omorganiserar det svenska vårdssystemet? Svaret är ideologiskt och handlar om en nyliberal övertygelse om att staten aldrig kan sköta verksamhet med samma effektivitet som privata företag som drivs av ett vinstintresse. Till det svaret bör fogas de starka marknadskrafter som ser en möjlighet att tjäna pengar på en marknad med konstant efterfråga och finansiering. Empiriska bevis biter inte på den borgerliga regeringen som har öppnat upp för en storskalig privatisering. Stockholm har varit en experimentverkstad för den borgerliga sjukvårdspolitikerna men nu medför en förändring i Hälso- och sjukvårdslagen att det blir obligatoriskt för alla landsting att införa en vårdvalsmodell i primärvården. Det finns mycket att lära av den utveckling vi idag ser i Stockholm.

Vårdval Stockholm infördes 1 januari 2008 och förde med sig två viktiga och avgörande förändringar. För det första ändrades ersättningssystemet så att vårdcentralerna får ersättning per läkarbesök. Ersättningen är 485 kr, oavsett hur sjuk patienten är. Det innebär att patienter med lindrigare åkommor är vinstgivande för vårdcentralerna, medan verkligt sjuka patienter blir en förlustaffär. Systemet medför att vårdcentralerna för att klara sin ekonomi tvingas skapa en ökad efterfråga på sjukvård. Exempelvis uppmanas patienter med lindriga besvär att göra läkarbesök där telefonrådgivning tidigare var tillräcklig och sjuka patienter bokas på fler besök istället för att få ett längre samtal med en läkare. Eftersom varje besök ger pengar, måste besöken vara många och korta. Nyligen avslöjades det att en privat

vårdcentral betalade ut bonus till läkare som hade ett visst antal patientbesök per dag. Många läkare vittnar om att systemet har lett till en onödig vårdkonsumtion ([DN](#)).

Ännu allvarigare än konsekvenserna för dem som bor i socioekonomiskt utsatta områden där hälsonivån är lägre. Med vårdvalsmodellen förändrades det system som omfördelade resurser mellan områden med olika behov, vilket har medfört att vårdcentraler i socioekonomisk svaga områden har fått skära ner samtidigt som mottagningar i områden med lägre behov har fått större resurser ([Folkhälsoguiden](#)). Vårdvalsmodellen har följaktligen resulterat i en omfördelning av resurser från fattiga områden till rika och från sjuka människor till relativt friska. Den andra stora förändring som borgerliga politiker har drivit igenom är att stopplagen i vården har ersatts med en startlag. Startlagen innebär att samtliga sjukhus kan säljas ut och drivas i vinstsyfte. Idag drivs närmare 14 procent av all offentligt finansierad sjukvård av privata företag – en majoritet av dem är internationella riskkapitalbolag - och den siffran ökar snabbt. Som en del i detta slopas även förbudet mot gräddfiler, vilket innebär att alla sjukhus ska tillåtas ta emot patienter med privata försäkringar. Det är sannolikt att de privata försäkringslösningarna kommer att öka som en följd av detta.

I hälso- och sjukvårdslagen står det att ”målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och

sjukvård skall ges företräde till vården.” Mycket pekar på att dessa mål inte kommer att uppnås med en borgerlig sjukvårdspolitik.

Skatt

Varifrån kommer skatterna?

Ungefär 90 procent av den offentliga sektorns inkomster kommer från skatter och sociala avgifter. Av dessa kommer ca 40 % av skatterna kommer från inkomst- och förmögenhetsskatterna, ca 30 % av skatterna kommer från de sociala avgifterna, t ex arbetsgivaravgifterna och övriga 30 % kommer från skatter på varor och tjänster som t ex moms, energiskatt och alkoholskatt.

Var tar skattepengarna vägen?

Ca 40 procent av skattepengarna går till att finansiera den offentliga sektorns utgifter, t ex utgifter för utbildning, förskola, hälso- och sjukvård, försvar, rättsväsende samt omsorg av äldre och funktionshindrade. Ca 40 procent går direkt tillbaka till befolkningen genom olika transfereringar. Ungefär hälften av transfereringarna utgörs av pensioner, resterande transfereringar är t ex barnbidrag, studiemedel, föräldraförsäkring, sjukförsäkringar eller socialbidrag. En stor utgiftspost är assistansersättningen som utgår till funktionshindrade så att de kan få assistans för att klara sin vardag.

Skatt, fortsättning

Hur hög är Sveriges skattekvot?

Skattekvoten är ett mått på hur mycket vi betalar i skatter och avgifter och tas fram genom att man sätter skatterna i relation till landets BNP. Skattekvoten i Sverige var 54 procent år 2000 men har sedan minskat och var bara 51 procent år 2004. Minskningen beror på lägre inkomst- och förmögenhetsskatter i relation till BNP. Sverige har tillsammans med övriga länder i norden den högsta skattekvoten i OECD-länderna. Det är dock svårt att jämföra skattekvoter mellan länder eftersom olika områden ingår i beskattningen. I Sverige beskattas t ex sjuk- och arbetslöshetsersättning, vilket är skattefritt i de flesta länder. Dessutom finansieras en större del av välfärdstjänsterna, dvs skola, vård och omsorg med skatter i Sverige. I länder med lägre skattekvot finansieras ofta dessa tjänster med privata försäkringar.

Källa: SCB:s "Vart tar alla skattepengar vägen?"

Diskussionsfrågor:

- Ledorden för den socialdemokratiska välfärden utgår från principen "Från var och en efter förmåga till var och en efter behov". Vad betyder det egentligen?
- Den socialdemokratiska välfärdsmodellen följer i huvudsak fem principer. De är att välfärden:
  - ska erhållas efter behov;
  - ska omfatta alla, alltså vara generell;
  - ska finansieras gemensamt efter bärkraft genom ett (delvis) progressivt skatteuttag;
  - ska verka omfördelande;
  - ska ägas och drivas i gemensam regi.På vilket sätt bryter den borgerliga politiken mot dessa principer?
- Hur ska vi få den svenska sjukvården att leva upp till målen i hälso- och sjukvårdslagen?
- Krockar den borgerliga sjukvårdspolitikerna med målen i hälso- och sjukvårdslagen?
- Enligt Svenskt Kvalitetsindex ([SKI](#)) för 2009 är Apoteket tillsammans med Systembolaget de företag inom detaljhandel som har mest nöjda kunder. Varför tror du att den borgerliga regeringen valde att sälja stora delar av Apoteket?

Om du vill veta mer:

- [Alliansfritt Sverige](#) samlar nyheter om de borgerliga partierna och gör humor av det. I ämnesraden till höger finns skattepolitiska utspel samlade under fliken ”skatt”.
- LO-ekonomerna har två intressanta rapporter på www.lo.se:
  - ”Jobbskatteavdraget – ger ett generellt förvärvsavdrag valuta för pengarna?”
  - ”Makteliten – mycket vill ha mer” visar att maktelitens inkomst i jämförelse med industriarbetarens idag är högre än någonsin tidigare under de 57 år som studien täcker.
- Statistiska Centralbyrån (SCB) har tagit fram ett [informationsblad om vad skattepengarna används till](#).
- [Statens folkhälsoinstitut](#) presenterar fakta och statistik om folkhälsa.
- [Folkhälsoguiden](#) drivs av Karolinska Institutets folkhälsoakademi. Här finns bl a rapporten ”Uppföljning av Vårdval Stockholm år 2008”.

Lästips:

- ”Jämlikhetsanden” av Richard Wilkinson och Kate Pickett
- ”10-talsprogrammet” av Kajsa Borgnäs m fl (se särskilt kap. 8 om ”Välfärdens principer”)
- ”Sälj hela skiten! Eller hur privatiseringarna raserar den gemensamma välfärden” av Josefin Brink, Jens Ergon, Peter Gustavsson och Kent Werne

- ”Blåsta – Nedskärningsåren som formade en generation” av Gustav Fridolin.

Miljö

Alla partier verkar vara överens om att miljöproblemen måste tas på allvar. På vilket sätt skiljer sig Socialdemokraternas miljöpolitik från den borgerliga regeringens?

Tyvärr tenderar miljödebatten ofta att bli teknisk och många gånger är det svårt att se skillnaden mellan de olika partierna eftersom debatten stannar vid utsläppsrätter och andra tekniska termer. Men om man tittar närmare på de ideologiska utgångspunkterna ser man att det finns avgörande skillnader i synen på hur miljöproblemen ska bekämpas. Den borgerliga ideologin handlar om att reducera politikens inflytande till förmån för marknaden och denna hållning genomsyrar även miljöpolitiken. Vänsterns perspektiv är att det finns strukturella problem och därmed krävs det strukturella lösningar och en omställning av samhället för att uppnå en radikal förändring. I de borgerliga partiernas politik finns ett inneboende motstånd mot att reglera marknader och företag. Fokus ligger på individens ansvar att själv förändra sitt konsumtionsbeteende, t ex genom att köpa KRAV-märkta produkter. ”Hur väl vi lyckas i miljöfrågorna är beroende av enskilda människors val och agerande” ([Moderaternas hemsida](#)). Ledordet för högerens miljöpolitik är konsumentmakt, dvs. att vi som handlar kan förändra beteendet hos den som producerar genom att välja en viss sorts varor. Därför menar moderaterna att tillväxt och fortsatta skattesänkningar är viktiga miljöåtgärder ([Moderaternas hemsida](#)).

Vänstern ifrågasätter hela det ekonomiska system som bygger på ständig konsumtion. Efter den ekonomiska krisen är det många som har anslutit sig till detta perspektiv, inte minst forskarvärlden där allt fler forskare har kommit fram till att fortsatt tillväxt i den formen vi ser idag varken är möjlig eller önskvärd ([klimatmagasinet Effekt](#)). Utifrån ett vänsterperspektiv leder det kapitalistiska systemet med dess kortsiktiga vinstintressen och krav på ökad vinst till att miljöperspektivet förbises. Eftersom bolagens främsta intresse är ökad vinst kommer miljöhänsyn alltid att vara sekundärt. Det senaste exemplet är avslöjandet att KPA pension har investerat i oljeproduktion som är starkt ifrågasatt, trots att företaget har profilerat sig på att erbjuda sparande i så kallade ”gröna fonder” ([P3](#)).

I Sverige har de nyliberala idéerna och experimenten fått starkt fotfäste i svensk politik. Inte minst när det gäller privatiseringar och avregleringar. En av de största nyliberala myterna är att avregleringar alltid innebär effektivisering och bättre prisutveckling. Verkligheten ser dock ofta annorlunda ut, inte minst när man tittar på avregleringen av elmarknaden. Sedan 1996 då avregleringen ägde rum har elpriserna stigit med nästan 100 procent. Det har inte heller gjorts några nya investeringar i förnyelsebara energikällor, trots att det var målet ([SR](#), [SVTs Uppdrag granskning](#)). En fortsatt utveckling mot ett samhälle där den privata marknaden expanderar på det offentliga ägandets bekostnad kan bli problematisk ut miljösynpunkt. Privata företag tar inget moraliskt ansvar så länge det inte ligger i företagets intresse. En av socialdemokratins utmaningar handlar om hur man genom miljösmart beskattning kan få miljöhänsyn att bli ekonomiskt intressant för

företagen. Ett sätt att styra utvecklingen är exempelvis att höja skatten på sådant som bidrar till växthuseffekten eller på annat sätt är skadligt för miljön till förmån för motsvarande skattesänkningar på miljövänliga produkter och tjänster.

Socialdemokraterna ser att miljöfrågan kräver politiska beslut och riktlinjer och har en tydlig vision om att alla delar av samhället måste få stöd att ställa om till ett mer hållbart samhälle. Vi behöver fortsätta diskutera inriktningen på miljöpolitiken men en sak är tydlig; vi kan inte fortsätta att leva så som vi har gjort hittills.

Globalt miljösamarbete

Även inom det globala miljöarbetet finns det tydliga ideologiska skiljelinjer. De borgerliga partiernas hållning är att de rika länderna ska investera i klimatbistånd för att stötta utvecklingsländerna i deras uppbyggnadsfas. Genom att satsa resurser på att hitta hållbara alternativ i de stora länder som idag genomgår en snabb ekonomisk utveckling menar man att den totala effekten blir större. På detta sätt väljer man att köpa sig fri från ansvar istället för att minska vår överkonsumtion och överproduktion i Sverige och västvärlden. De globala styrmedlen får inte syfta till att de mindre utvecklade ländernas svaga ställning på världsmarknaden utnyttjas eller att de rika länderna och de stora företagen smiter undan sitt ansvar. [Swedwatch](#) är en organisation som granskar svenska företag i låglöneländer, framförallt deras handel och verksamhet. Rapport efter rapport visar att våra företag utnyttjar arbetare och miljön på ett fruktansvärt sätt. För att kunna

ställa krav och ha åsikter på vår omvärld är det viktigt att vi själva är det goda exemplet. De naturkatastrofer som idag drabbar världens fattiga länder har sin grund i vårt välstånd. Det är den rika världens skyldighet att minska vår klimatpåverkan och lämna utrymme för utveckling och ekonomisk tillväxt i andra delar av världen.

Vad har den borgerliga regeringen gjort?

- Höjt skatten på vindkraft
- Höjt momsen på vattenkraft och kollektivtrafik
- Satsat intäkterna från trängselskatt på motorvägar istället för kollektivtrafik
- Investerat i kolkraft utomlands
- Begärt större utsläppsrätter
- Uttalat en vilja att bygga ut kärnkraften

Vad vill Socialdemokraterna göra?

- Höja koldioxidskatten. Koldioxidskatten ska höjas med 10 öre 2011 och ytterligare 7 öre 2012. Detta motsvarar 29 öre 2011 och 20 öre 2012 i bensinskatt i konsumentled. En genomsnittsbilist som kör 1500 mil om året får ökade kostnader med 29 kronor per månad första året och 49 kronor per månad andra året.
- Höja reseavdraget. För att kompensera för dem som behöver bilen för att ta sig till och från arbetet, och de som använder bilen i arbetet.

- Sänka fordonsskatten på bussar. För att dämpa effekten av den höjda koldioxidsskatten på kollektivtrafiken ska fordonsbeskattningen på bussar sänkas med 100 miljoner kronor.
- Ge stöd till efterkonvertering. Socialdemokraterna föreslår att 25 miljoner kronor årligen 2011-2012 avsätts till efterkonvertering av bilar så att fler kan köra miljövänligt. 5000 kr ska ges i stöd till den som konverterar sin bensinbil till en etanolbil.
- Införa kilometerskatt för tung lastbil. En kilometerskatt kan införas tidigast år 2013 och ska användas för att finansiera investeringar i infrastruktur.
- Avveckla kärnkraften successivt och istället satsa på förnybar energi

Läser mer på www.socialdemokraterna.se.

Varför vill socialdemokraterna avskaffa kärnkraften? Är inte det en effektiv och ren energikälla?

Det finns många uppenbara risker med kärnkraften som gör att den varken är säker eller ren. Kärnbränslet uran som används till reaktorerna är ett radioaktivt ämne vilket gör att behandlingen av ämnet, från brytning och anrikning, till hantering av avfallet, medför stora risker för miljön och människorna som arbetar med det.

För det andra är uran en ändlig energikälla det innebär att den finns i en begränsad mängd och kommer ta slut så småningom. Enligt beräkningar som FN:s atomenergiorgan låtit göra har man kommit fram till att uranet kommer att ta slut om 40-50 år med nuvarande produktionsnivå, skulle vi

öka produktionen kommer uranet med stor sannolikhet att ta slut ännu snabbare. Men det kanske mest allvarliga med kärnkraften är att det än idag inte finns någon hållbar lösning på kärnavfallsproblemet.

”Varje svensk kärnreaktor producerar årligen mellan 15 och 25 ton högaktivt avfall. När det utbrända kärnbränslet lyfts ut ur en reaktor i ett kärnkraftverk är det så radioaktivt att den mängd som ryms i en snusdosa skulle kunna döda hela Sveriges befolkning. År 2010 – det år som det tidigare fanns beslut på att kärnkraften skulle vara avvecklad – har kärnkraftsindustrin i Sverige producerat 8 000 ton radioaktivt avfall. Tillräckligt för att utplåna allt liv på jorden många gånger om” ([Greenpeace](#)).

En fortsatt användning av kärnkraft hejdar också utvecklingen av förnyelsebara energikällor. Därför vill Socialdemokraterna successivt avveckla kärnkraften och istället satsa på förnybara källor samt energieffektivisering.

Diskussionsfrågor:

- Vad innebär tillväxt?
- Är tillväxt förenlig med hållbar utveckling?
- Vad är för- och nackdelen med konsumentmakt?
- Hur kan vi bygga våra städer och samhällen så att både människans och miljöns behov tillgodoses?
- Hur mycket ska folk behöva pendla och hur kan den trafik vi behöver bli smartare? I städer, på landet och på semestern.
- Hur hänger resursfördelning ihop med hållbar utveckling?

Om du vill veta mer:

- [Effekt](#) är ett klimatmagasin som också finns som blogg. Där finns samlade artiklar och tips för vidare läsning.
- Rapporten [Growth isn't possible](#) från New Economics Foundation i Storbritannien beskriver varför tillväxt är en omöjlighet. Rapporten är skriven av Andrew Simms, Victoria Johnson och Peter Chowla.
- Artikeln [Västvärldens soptipp](#) har publicerats i Ordfront och beskriver hur västvärlden dumpar miljöfarligt avfall i tredje världen.
- [Naturskyddsföreningen](#) är en ideell miljöorganisation som verkar opinionsbildande om natur och miljö.
- [Klimataktion](#) är en förening för alla som vill engagera sig i klimatfrågor.

Lästips:

- ”Vår beskärda del – en lösning på klimatkrisen” av David Jonstad
- [”Prosperity without growth”](#) av Tim Jackson (kan laddas ner som rapport)
- ”Sex grader: vår framtid på en varmare jord” av Mark Lynas
- ”Tyst hav – Jakten på den sista matfischen” av Isabella Lövin
- ”Krig om vattnet. Plundring och Profit” av Vandana Shiva
- ”Det är vår bestämda uppfattning att om ingenting görs nu kommer det att vara för sent!” av Andreas Malm
- ”Plan B 3.0 – rädda jorden” av Lester R Brown
- ”10-talsprogrammet” av Kajsa Borgnäs m fl